

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД І OSINT-ТЕХНОЛОГІЇ: НОВІ ГОРИЗОНТИ ДЛЯ ПІДРОЗДІЛІВ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Волобоєв А. О.

*доктор філософії в галузі права,
завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності
та інформаційної безпеки факультету № 3
Донецький державний університет внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Аналіз міжнародного досвіду для системи підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів свідчить про широкий спектр підходів, що відрізняються методами, рівнем інтеграції та правовим забезпеченням. Зокрема, практика провідних країн Європейського Союзу та Сполучених Штатів Америки ілюструє системний характер, що підкріплений відповідною нормативно-правовою базою.

Так, показовим є досвід Німеччини, де налагоджена система тісної взаємодії між кримінальною поліцією (Kriminalpolizei) та прокуратурою, у межах якої слідчі та оперативні працівники взаємодіють у складі єдиних слідчо-оперативних груп. Це дає змогу швидко реагувати на сучасні виклики і загрози суспільству з боку злочинного середовища та значно скорочує час, необхідний для збору й аналізу інформації [1, с. 178]. Німецька модель вирізняється чіткою регламентацією повноважень кожного учасника процесу та надійною системою обміну інформацією через захищені електронні канали, що мінімізує ризики витоку оперативних даних.

Французький підхід демонструє ефективність моделі централізованого контролю, де судова поліція (Police Judiciaire) безпосередньо підпорядковується слідчим суддям і прокурорам [2, с. 78]. Особливість французької моделі полягає в чіткій ієрархії та розподілі завдань, завдяки чому зменшуються бюрократичні перепони і прискорюється ухвалення ключових рішень.

Італійська практика заслуговує на увагу завдяки наявності фінансової гвардії (Guardia di Finanza) – спеціалізованої служби, яка забезпечує розслідування економічних і фінансових злочинів. Така модель дає змогу накопичувати значний досвід і знання у сфері економічних розслідувань, що своєю чергою уможлиблює розроблення новітніх методик протидії фінансовій злочинності [3, с. 125]. Накопичений досвід і вузька спеціалізація створюють передумови для ефективнішої співпраці з іншими правоохоронними органами.

У Сполучених Штатах Америки цікавою є практика створення міжвідомчих цільових груп (Task Forces), що об'єднують представників різних правоохоронних і розвідувальних служб. Такі групи створюються для розслідування складних злочинів, що потребують об'єднання ресурсів і знань різних відомств. Особливістю американської системи є гнучкість формування груп залежно від потреб конкретного кримінального провадження, що дає змогу максимально ефективно розподіляти ресурси та адаптуватися до будь-яких умов [3, с. 123] розслідування.

Крім цього, американська модель активно використовує сучасні технології та розвинені бази даних для опрацювання великих обсягів інформації. Наприклад, у межах співпраці між Федеральним бюро розслідувань, поліцією і митними службами широко застосовується автоматизована система аналізу даних, яка суттєво спрощує розслідування і дає змогу заздалегідь виявляти злочинні зв'язки. Важливою особливістю також є налагоджена система міжвідомчої координації, де взаємодія базується на чітко прописаних протоколах, що мінімізує конфлікти інтересів і забезпечує прозорість процесу. Постійний обмін досвідом і проведення навчань для підвищення кваліфікації персоналу сприяють удосконаленню методів розслідувань та зміцненню довіри між ними [4, с. 58].

Тобто, адаптація подібних міжнародних практик в Україні могла б стати ключем до вдосконалення національної системи правопорядку, особливо в контексті антикорупційних ініціатив та розслідування злочинів, учинених організованими злочинними угрупованнями, зокрема в цифровому просторі. Орієнтація на успішні приклади інтеграції слідчих і оперативних підрозділів, як це реалізовано у Сполучених Штатах Америки, Німеччині, Франції та Італії може суттєво підвищити ефективність розслідувань, забезпечити захищеність даних і мінімізувати бюрократичні перешкоди.

Однак, при впровадженні міжнародного досвіду в роботу українських правоохоронних органів виникає низка важливих викликів, що потребують ретельного аналізу та врахування особливостей української правової системи. Без належної адаптації іноземні практики можуть стати джерелом конфліктів і непорозумінь, що ускладнить процес реформування та знизить його ефективність.

Вважаємо, що на сьогодні система професійної підготовки працівників підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України потребує перегляду та посилення через організацію спільних навчань з міжнародними партнерами. Це дасть можливість українським фахівцям не лише оволодіти новими методиками, а й здобути практичний досвід взаємодії з іноземними колегами. Розроблення

спеціалізованих навчальних програм сприяє оперативній адаптації працівників до вимог, які висуває сучасна злочинність, та забезпечує швидке навчання і опанування новими технологіями.

Наприклад, співпраця з Європейським поліцейським коледжем (CEPOL) у сфері підготовки детективів дозволила успішно застосувати європейські методики, які використані при розкритті схеми ухилення від сплати податків. Завдяки отриманим навичкам взаємодії на основі міжнародного досвіду та аналізу фінансових потоків було викрито злочинну групу, що завдала збитків державі на суму понад 150 мільйонів гривень [5, с. 31].

Тут доречним є подальше опанування працівниками підрозділів стратегічних розслідувань та впровадження у свою практичну діяльність OSINT-технологій. Зокрема, передбачити навички використання засобів OSINT під час розкриття протиправної діяльності організованих злочинних груп та злочинних організацій, що мають охоплювати основні етапи, спрямовані на збір, аналіз та використання публічно доступної інформації. Такими етапами є:

- збір інформації, де ідентифікуються ключові поняття, особи, компанії чи джерела, пов'язані з підозрілими діями або з конкретними злочинами, особливо в соціальних мережах, форумах, новинах, вебсайтах, відкритих державних базах даних та інших джерелах інформації;

- фільтрація та сортування, де зібрана інформація розподіляється від релевантності та значущості з виділенням ключових даних, які можуть вказувати на протиправну діяльність;

- аналіз інформації, де ретельно досліджується зібрана інформація на предмет встановлення зв'язків між різними джерелами та особами, а також розглядаються можливі патерни та закономірності;

- крос-перевірка і підтвердження, де забезпечується точність та достовірність зібраної інформації – встановлюється її вірогідність;

- створення аналітичних звітів, де відображається значуща інформація про підозрілі дії або конкретні злочини, залучення сторін, можливі наслідки та рекомендації для подальших дій.

Як навчальний інструмент та практичний посібник для правоохоронців з використання відкритих цифрових даних для проведення розслідувань, може бути використаний практичний посібник Протокол Берклі [6]. Документ містить стандарти знаходження, збирання, зберігання, перевірки та аналізу контенту із соцмереж та інших відкритих джерел; міжнародні стандарти для проведення онлайн-розслідування; керівництво про методи та процедури для збирання, аналізу та

зберігання цифрової інформації з дотриманням професійних, правових та етичних принципів.

Також у посібнику викладено заходи, які працівники підрозділів стратегічних розслідувань можуть вжити в Інтернеті, щоб забезпечити фізичний та психосоціальний захист самих себе та інших людей, включаючи свідків, потерпілих, громадян, активістів та журналістів [7].

Потужним інструментом, який може бути використаний для розкриття протиправної діяльності членів організованих злочинних груп чи злочинних організацій через аналіз відкритих джерел інформації є OSINT Framework [8].

Отже, вважаємо, що інтеграція кращих міжнародних практик з урахуванням особливостей української системи може значно підвищити рівень ефективності діяльності підрозділів стратегічних розслідувань Національної поліції України, сприяючи посиленню їхньої спроможності протидіяти сучасним викликам у сфері безпеки та правопорядку, зокрема шляхом якісного застосування OSINT-технологій.

Література:

1. Борисенко М. В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування : дис. ... к.ю.н. / М. В. Борисенко. Київ, 2021. 260 с.
2. Карпов Н. С. Міжнародний досвід організації досудового розслідування. *Науковий вісник НАВС*. 2013. № 2. С. 75–84.
3. Miller J.M., Schrader H. Policing in Modern Society. New York: Academic Press, 2015. 367 p.
4. Погорецький М. А. Взаємодія оперативних підрозділів і органів досудового розслідування: проблеми та шляхи їх вирішення. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. 2013. № 2 (8). С. 48–60.
5. Черней В. В. Перспективи розвитку системи підготовки кадрів для підрозділів стратегічних розслідувань. *Наука і правоохоронна діяльність*. 2023. № 2. С. 28–35.
6. Протокол Берклі з ведення розслідувань з використанням відкритих цифрових даних. Практичний посібник. Нью-Йорк і Женева, 2020. 119 с. URL: <https://www.law.berkeley.edu/wp-content/uploads/2022/03/Berkeley-Protocol-Ukrainian.pdf>
7. Протокол Берклі щодо розслідування із використанням відкритих цифрових даних. Юрфем.УА. 2022. URL: <https://jurfem.com.ua/protokol-berkli-schodo-rozsliduvannia-iz-vykorystannyam-zyfrovych-danych/>
8. OSINT Framework. URL: <https://osintframework.com>